

Door de tijd heen

De volgende denkbeelden over Spanje staan in willekeurige volgorde:

- 1 In de werken van 'de Tachtigers', een Nederlandse literaire stroming, werd Spanje genoemd als een land waarin socialistische toekomstverwachtingen verkend konden worden.
- 2 In zijn boek *Wealth of Nations* beweerde Adam Smith dat Spanje het armste land in Europa was, waarbij zelfs de Spaanse koloniën armer waren dan die van andere Europese landen.
- 3 Na de verovering van Spanje gaf Napoleon de opdracht om teksten te verzamelen waarin het culturele verval en de decadentie van de Spanjaarden tot uiting kwamen.
- 4 Ten tijde van de kruistochten werd in Europa beweerd dat koningen in Spanje streden voor behoud van het ware geloof.
- 5 Tijdens de strijd tegen de troepen van de Habsburgers werden in het gewest Holland geschriften verspreid waarin de Spanjaarden werden neergezet als een bloeddorstig, onbetrouwbaar en hebzuchtig volk.
- 6 Toen de Spaanse ontdekkingsreizigers Midden-Amerika veroverden, vergeleken de daar wonende Azteken de Spanjaarden met uitgehongerde zwijnen op jacht naar goud.

- 2p 1 Zet deze denkbeelden over Spanje in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

Drie gegevens over de 'koninklijke weg' van 2700 kilometer die de Perzische koning Darius I (549-486 voor Christus) opnieuw liet inrichten:

- 1 De weg werd onderhouden door arbeiders en beveiligd door soldaten.
- 2 De weg vergemakkelijkt transport tussen de verschillende delen van het Perzische rijk.
- 3 Darius liet langs de weg inscripties aanbrengen over de opstanden die hij neersloeg en de tegenstanders die hij doodde.

Op basis van deze gegevens kun je aantonen dat in Perzië in de vijfde eeuw voor Christus sprake was van een vroeg-stedelijke samenleving.

- 2p 2 Toon dit aan voor twee kenmerken van een vroeg-stedelijke samenleving, waarbij je je antwoord ondersteunt met telkens een ander gegeven.

Gebruik bron 1.

Keizer Claudius heeft verschillende motieven om de triomftocht te laten houden.

- 4p 3 Leg uit:
- op welke wijze de keizer zijn positie versterkt met deze triomftocht, en
 - welke boodschap over het Romeins imperialisme de keizer wil overbrengen.

De middeleeuwen

Twee gegevens over het ontstaan van gilden in West-Europa:

- 1 De eerste gilden die ontstonden in de tiende eeuw waren koopmansgilden, waarin kooplieden die rondreisden tussen jaarmarkten en lokale markten, zich organiseerden.
- 2 Rond de twaalfde eeuw ontstonden er in steden ambachtsgilden, die in een machtsstrijd kwamen met de rondreizende kooplieden.

- 3p 4 Verklaar de gegevens door aan te geven:
- dat de vorming van gilden in West-Europa niet mogelijk was door de economische toestand in de vroege middeleeuwen, en
 - dat de kooplieden zich in de tiende eeuw genoodzaakt voelden om zich te verenigen in een gilde door de bestaande feodale samenleving in West-Europa, en ten slotte
 - dat de machtsstrijd tussen de kooplieden en de ambachtlieden mede werd veroorzaakt door de toenemende zelfstandigheid van steden.

Gebruik bron 2.

De vijf mannen worden veroordeeld op grond van wetten die het stadsbestuur kort daarvoor heeft aangenomen.

- 3p 5 Geef aan:
- bij welke ontwikkeling in de verhouding tussen burgers en het stadsbestuur de veroordeling van de mannen past, en
 - dat de leden van het stadsbestuur een politiek **en** een economisch motief hebben voor het aannemen van wetten die leiden tot deze veroordelingen.

Enkele gegevens over het stichten van het St. Elisabethgasthuis in Leiden:

- 1 In 1428 kochten de welgestelde Leidse burgers Jan Dirc Coenenzoon en zijn vrouw Katrijn Willem Tedensdochter een woonhuis en lieten dat verbouwen tot gasthuis voor de verpleging van zieke arme vrouwen.
- 2 Jan en Katrijn bepaalden dat het gasthuis werd beheerd door leden van het stadsbestuur en door vertegenwoordigers van het St. Margarethaklooster.
- 3 Het stadsbestuur van Leiden gaf het gasthuis verschillende rechten, zoals het mogen ontvangen van inkomsten uit testamenten en vrijstelling van belastingen.

Met deze gegevens kun je aantonen dat in de late middeleeuwen:

- een verandering plaatsvond op het gebied van zorg en
- het stadsbestuur in Leiden handelde vanuit het uitgangspunt van *bonum commune*.

- 2p 6 Toon beide aan, waarbij je je antwoord ondersteunt met telkens een ander gegeven.

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 3.

Historici beweren dat dit schilderij waarschijnlijk in opdracht van een handelaar in Brugge werd gemaakt om een boodschap over de stad over te brengen.

- 3p 7 Licht deze bewering toe door:
- uit te leggen welke boodschap de handelaar wil laten overbrengen over de stad Brugge, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron en
 - zonder bron aan te geven welke economische ontwikkeling in die tijd deze boodschap noodzakelijk maakte.

Het schilderij *De zeven wonderen van Brugge* (zie bron 3) sloot aan bij het thema van de 'zeven wonderen van de oudheid', waarmee topstukken uit de oudheid werden aangeduid.

- 2p **8** Leg uit dat de zestiende-eeuwse schilder ervan uitging dat het schilderij juist door dit thema aandacht zou trekken.

Gebruik bron 4.

In de zeventiende eeuw mogen kooplieden uit de Republiek zich van het bestuur in Japan alleen vestigen op het afgeschermd eiland Deshima. De Hollanders leggen zich neer bij deze bepaling.

- 4p **9** Leg dit uit door:
- met bron te verklaren dat het Japanse bestuur bepaalt dat Hollanders zich alleen op Deshima mogen vestigen, en
 - zonder bron te verklaren waardoor de Hollanders zich neerleggen bij deze bepaling, waarbij je het antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect uit de zeventiende eeuw.

In de stad Leiden bepaalde het stadsbestuur in 1702 dat de bestuurlijke functies moesten worden toegewezen aan 'diegenen van wie voorouders een aanzienlijke positie in het bestuur hebben gehad'.

- 2p **10** Leg uit dat een bepaling als deze in de Republiek leidde tot een toename van de Oranjegezindheid onder het gemeen.

Gebruik bron 5.

Met deze rede wijst Lodewijk XV een standpunt van Montesquieu **en** een standpunt van Rousseau af.

- 4p **11** Leg dit voor beide standpunten apart uit, telkens met een andere verwijzing naar de bron.

De politicus en filosoof Edmund Burke pleitte in 1775 in het Britse parlement ervoor om de koloniën in Amerika inspraak te geven. Hij zei: "Zelfs als de kolonisten bij hun vertrek vanuit Engeland afstand zouden hebben gedaan van hun rechten en elk vrijheidsbeginsel hadden afgezworen, dan zou ik mij toch verplicht voelen die twee miljoen mensen in Amerika te regeren op basis van vrijheid!"

- 2p **12** Leg uit op welk uitgangspunt van natuurrechten Burke deze uitspraak baseerde.

De revolutionair Jacques Roux zei in 1793 in de Parijse Gemeenteraad: "Wat heeft de Vrijheid te betekenen, wanneer de ene klasse van mensen de andere kan uithongeren? En wat blijft er over van de Gelijkheid, wanneer de rijke, vanuit zijn monopoliepositie, het recht van leven en dood kan uitoefenen over zijn broeders?"

- 2p **13** Toon aan:
- dat volgens Roux de Franse Revolutie nog niet was voltooid, en
 - dat Roux een risico nam met deze uitspraak op dat moment.

Moderne tijd

Enkele gegevens uit het leven van de Nederlandse politicus Johan Rudolf Thorbecke (1798-1872):

- 1 In 1825 sprak Thorbecke in een rede zijn ongerustheid uit over de groeiende ongelijkheid onder fabrieksarbeiders.
- 2 In 1848 schreef Thorbecke een herziening van de grondwet voor Nederland, waarna Nederland een parlementaire democratie werd en de leden van het parlement door middel van censuskiesrecht werden verkozen.
- 3 In 1863 stemde de Tweede Kamer bij wet in met het besluit van het kabinet-Thorbecke om het Noordzeekanaal en de Rotterdamse Waterweg te laten graven.
- 4 In 1871 regelde Thorbecke de toelating van Aletta Jacobs als eerste vrouwelijke student aan een universiteit.

4p 14 Toon aan, telkens met een verwijzing naar een ander gegeven, dat Thorbecke:

- een politieke ontwikkeling stimuleerde, waarbij je je antwoord ondersteunt met een passend kenmerkend aspect, en
- een economische ontwikkeling stimuleerde, waarbij je je antwoord ondersteunt met een passend kenmerkend aspect.

Let op: je mag een kenmerkend aspect maar één keer gebruiken.

Let op: je mag een gegeven maar één keer gebruiken.

Gebruik bron 6.

De Italiaanse overheid geeft de opdracht om alle exemplaren van *Lotta di classe* in beslag te nemen en onderzoek te doen naar Longoni.

3p 15 Licht beide opdrachten van de overheid toe door:

- uit te leggen welke politieke boodschap Longoni weergeeft, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
- een politieke verklaring te geven voor het onderzoek naar Longoni.

Gebruik bron 7.

Henri Mouhot geeft een van de eerste beschrijvingen van de ruïnes van het veertiende-eeuwse Cambodjaanse tempelcomplex Angkor Wat.

2p 16 Verklaar dat het boek van Mouhot:

- in de negentiende eeuw volgens Franse lezers het belang van het modern imperialisme benadrukt, en
- in de twintigste eeuw voor Cambodjaanse lezers een stimulans vormt voor verzet tegen het westers imperialisme.

Gebruik bron 8.

Deze prent wordt in grote aantallen in Japan verspreid.

- 3p 17 Verklaar deze verspreiding door:
- uit te leggen welke boodschap de prent moet overbrengen, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de prent, en
 - met een gebeurtenis in China in die tijd te verklaren dat deze boodschap in Japan belangrijk wordt gevonden.

De volgende vrouwen, die een rol speelden in de Chinese geschiedenis, staan in willekeurige volgorde:

- 1 Chen Muhua was voorzitter van de commissie die moest toezien op de naleving van de eenkindpolitiek, waarmee de Communistische Partij de Vier Moderniseringën wilde ondersteunen.
 - 2 De verantwoording voor de zuivering van de Communistische Partij tijdens de Culturele Revolutie lag bij Jiang Qing, de derde vrouw van Mao.
 - 3 In naam van keizer Puyi ondertekende keizerin-weduwe Longyu de abdicatie, waarmee een einde kwam aan de Qing-dynastie.
 - 4 Keizerin-weduwe Cixi steunde de Bokseropstand in de hoop dat er een einde zou komen aan de westerse invloeden in China.
 - 5 Na de moord op haar man leidde Su Sanniang een rebellenleger van 2000 soldaten en sloot zich hiermee aan bij de Taipingopstand.
 - 6 Xie Qunying sloot zich als een van de eerste vrouwelijke soldaten aan bij het nationale revolutionaire leger om deel te nemen aan de Noordelijke Veldtocht.
- 2p 18 Zet deze vrouwen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

De Engelse politicus Winston Churchill schreef in 1938 tijdens de onderhandelingen van de Conferentie van München:

"Ik heb het gevoel dat we voor schaamte zullen kiezen en dan iets later in nog ongunstiger termen dan nu oorlog zullen krijgen".

- 4p 19 Leg deze uitspraak van Churchill uit door:
- de kern van de Britse politiek tijdens de Conferentie van München te noemen, en
 - daarmee de uitspraak over schaamte van Churchill te verklaren, en
 - de redenering van Churchill uit te leggen dat de Britse politiek zal leiden tot oorlog 'in nog ongunstiger termen'.

Gebruik bron 9.

Wilm Hosenfeld zendt in 1944 zijn dagboek naar zijn vrouw in Duitsland via de post van de Duitse *Wehrmacht* (legerafdeling). Volgens historici brengt hij daarmee zichzelf in gevaar.

- 4p **20** Verklaar deze visie door uit te leggen:
- dat Wilm Hosenfeld met de beschrijving het totalitaire karakter van het nationaalsocialisme afkeurt.
 - waardoor Wilm Hosenfeld gevaar loopt door het dagboek te versturen.

Gebruik bron 10.

Messerschmitt maakt na de Tweede Wereldoorlog een succesvolle doorstart in de BRD en specialiseert zich in de productie van betaalbare auto's en naaimachines. Aanvankelijk wordt hier positief op gereageerd, maar de doorstart van bedrijven als Messerschmitt draagt in de jaren 1970 bij aan de opkomst van links terrorisme in West-Duitsland.

- 3p **21** Verklaar beide reacties door:
- zonder bron aan te geven bij welke economische ontwikkeling in de BRD in de jaren na 1945 de doorstart past, en
 - met bron te beredeneren waardoor de doorstart van bedrijven als Messerschmitt bijdraagt aan de opkomst van links terrorisme in de jaren 1970.

In 1945 werden de Verenigde Naties opgericht. In november 1949 eiste Mao de zetel van China hierin op voor de Volksrepubliek, maar deze eis werd met een ruime meerderheid verworpen door verschillende landen, waaronder de Verenigde Staten.

- 3p **22** Licht deze gebeurtenis toe door:
- aan te geven welke boodschap Mao met zijn eis wilde overbrengen aan Chiang Kaishek en
 - de beslissing van de Verenigde Staten om deze eis te verwerpen uit te leggen, waarbij je je antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect van de twintigste eeuw.

Gebruik bron 11.

Een bewering:

Het Indische restaurant *Bali* gebruikt met deze kaart het koloniale verleden van Nederland om reclame te maken.

- 2p **23** Leg deze bewering uit.

Gebruik bron 12.

Stel: Je doet onderzoek naar de communistische invloedssfeer in de tweede helft van de jaren 1960 en je hebt twee onderzoeksgebieden:

- 1 de verhouding tussen China en de Sovjet-Unie.
- 2 de positie van China in de communistische invloedssfeer.

- 4p **24** Leg uit dat je de bron **meer** betrouwbaar vindt voor het eerste onderzoeksgebied en **minder** betrouwbaar voor het tweede onderzoeksgebied.

Gebruik bron 13.

De demonstranten twijfelen over hun actie.

- 2p **25** Licht deze twijfel toe door:
- zonder bron aan te geven wat de protestbeweging in 1989 wilde bereiken in de DDR en
 - met bron aan te geven welke voorspelling de demonstranten uitspraken door op dat moment te verwijzen naar 'een Chinese oplossing'.

Een gegeven:

In 1995 stelden enkele Kamerleden van de Tweede Kamer voor om een nieuw artikel aan de grondwet toe te voegen, waardoor de overheid de taak kreeg het gebruik van de Nederlandse taal te bevorderen.

- 2p **26** Beredeneer waardoor de Kamerleden dit artikel noodzakelijk vonden, waarbij je je antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect.